

עניינים תוכן

2.....	מבוא	
2.....	רקע היסטורי: באזל 1 ובאזל 2	
	עקרונות מסמך באזל 31	
	עקרונות מסמך באזל 42	
	סיכון האשראי 4	
	סיכון תפעולי 5	
	הבנקים בישראל	5
6.....	באזל 3	
	השפעת באזל 3 על הנזילות	7
	יחס כיסוי נזילות	7
	מאפיינים בסיסיים לנכסים נזילים באיכות גבוהה 8	
	מאפייני שוק לנכסים נזילים באיכות גבוהה 9	
	יחס מימון יציב נטו	9
	דרישות הנזילות בישראל	11
	השפעת באזל 3 על ההון	12
	באזל 3 ואפיק ההלוואות הבנקאי	13
	דרישות הלימות הון מזערי בישראל	15
	ביצועי המערכת הבנקאית הישראלית בהשוואה בינלאומית	17
19.....	באזל 4: מבט לעתיד	
	השפעה צפויה על ישראל	19
20.....	סיכום	
22.....	נספח א' – רשימת תאגידים בנקאיים בישראל	
23.....	ביבליוגרפיה	

מבוא

משנת 1975 ועד היום פועלת ועידת באזל להביא את הבנקאות בכלל העולם לידי סטנדרטים אחידים. בנקודות זמן ספציפיות לאורך השנים פרסמה הוועדה את המלצותיה ומסקנותיה בנוגע לפעילות הבנקאית תוך מתן דגש על נושאים הרלוונטיים לשמירת האינטרסים הן של בעלי החוב לבנק והן של הבנק עצמו. החל בשנת 1988 בה פרסמה לראשונה הוועדה תקנות אשר הכתיבו יחסי הון מינימליים אחידים וכלל עולמיים ועד פרסומה האחרון שאמור היה לקבל משנה תוקף סופי ב-2017 נתפסו הוראות הוועדה כמכוננות. מדינות העולם אשר מקיימות יחסים פיננסיים ובנקאיים בינלאומיים עושות מאמצים לאכוף את הוראותיה בעזרת הרגולטורים המדיניים. מטרת עבודה זו לתת רקע היסטורי וסקירת ספרות עדכנית על פועלה של ועידת באזל לאורך השנים, תוך התמקדות במסמך באזל 3, אשר פורסם ב-2011. כמו כן, אבקש לבחון את ההשפעות של תקנות באזל על הבנקאות בישראל, תוך השוואה למערכות הבנקאות בארה"ב, אירופה ואסיה ותוך בחינת השינויים שהתחוללו במערכת הבנקאות בישראל.

רקע היסטורי: באזל 1 ובאזל 2

התפתחויות בבנקאות הבינלאומית בשלהי שנות ה-70 גרמו לרשויות הפיקוח על הבנקים להכיר בהאצה של מספר תהליכים מהותיים לאופי עבודת הבנק. מאמרו של חיים (1989) מטיב לתאר תהליכים אלו ולהסבירם:

1. **הגברת המודעות לגידול בסיכונים** – על רקע התרחבות פעילות הבנקים בשווקים פיננסיים בינלאומיים, גדל גם "סיכון המערכת" שלהם. זאת, בעקבות תנודתיות וזעזועים שמאפיינים את אופי השוק. בנוסף, גדל גם "סיכון המדינה" בעקבות גידול בחובות של מדינות העולם השלישי. תפיסת הגידול בסיכונים אלו התחזקה בעיקר בעקבות צמיחה במספר הבנקים שנמצאו כושלים מאמצע שנות ה-70, בהשוואה לעשורים קודמים.
2. **שחיקת יחסי ההון** – שנים אלו אופיינו בהתרחבות של פעילות אשראי בתוך הבית כלומר, בתוך המדינות עצמן והן בפעילות אשראי חיצונית, למדינות אחרות וללקוחות זרים. רצונם של הבנקים להגביר את כושר עמידותם בתנאי התחרות הבינלאומית גרם לכך שפעילות האשראי התרחבה אולם, ההון העצמי לא גדל בהתאם. יחסי ההון החלו לרדת במרבית הבנקים ונוצר מצב של שחיקת ההון.
3. **פתיחת שווקים ליחסים פיננסיים בינלאומיים** - האצת התפתחות יחסים פיננסיים בינלאומיים התבטאה בעיקר בגידול בתנועות הון וביצירת מגוון מכשירים פיננסיים (חיים, 1989) וכן בפתיחתם של שלוחות בנקאיות במדינות זרות. שיפור הטכנולוגיות ויכולת התקשורת שהניעו את תהליכי הגלובליזציה וטשטשו גבולות בין מדינות נתנו סימניהם גם בתחום הבנקאות והפיננסים ופעילות פיננסית בינלאומית הפכה לבעלת משקל רב ביציבות וברווחיות של בנקים רבים.

תהליכים אלו עודדו את הקמתה של "ועדת באזל" לפיקוח על הבנקים, אשר הוקמה בשנת 1975 במטרה לדון ולטפל בנושא הפיקוח הרגולטורי אחר בנקים בעלי פעילות בינלאומית (גבאי ואהרוני, 2006). הוועדה מורכבת מנציגים מארה"ב, בריטניה, בלגיה, קנדה, צרפת, גרמניה, איטליה, יפן, הולנד, שוודיה, ספרד, לוקסמבורג ושווייץ.

עקרונות מסמך באזל 1

בפרק זה אפרט את עיקרי מסמך באזל 1. הרקע לפעילות הוועדה ולמוסכמות הבנקאיות אותן פרסמה, חשובה להבנת תהליכים ואופי עבודה שהוחלו בשנים שלאחר מכן ומלווים את התנהלות הבנקים עד היום.

ועדת באזל פרסמה לראשונה מסמך מסכם¹ בשנת 1988. מסמך זה, אשר לימים כונה "באזל 1", היווה "אבן פינה" בבניין מערכת הבנקאות הבינלאומית בכך שהכתיב סטנדרט של דרישות הון מינימליות (Basel Capital Accord) אחיד ומשותף. מאמרם של רו"ח גבאי ורו"ח אהרוני (2006) מסביר כי מטרת המסמך הוא הבטחת גיבוי של מסגרת הון אשר תהלוך את הפעילות הבינלאומית של הבנקים, תוך יצירת סביבה תחרותית מאוזנת יותר. הוועדה גורסת כי מסגרת הון כזאת תושג על ידי הגדרת יחס הון-משוקלל מינימלי אשר יושג באם הבנקים יפעלו על סמך העקרונות הבאים:

1. **הגדרת ההון.** המסמך מסביר ומפרט את הרכיבים הנכללים בהגדרת ההון של הבנק. ניתנה עדיפות להון הראשוני, כלומר הון המניות הנפרעות, על פני מרכיבי ההון המשני. המסמך גורס כי ההון המשני תורם ליציבות הבנק כאשר הוא מהווה תוספת להון המשני ולא כרכיב עיקרי (חיים, 1989). בנוסף, דורשת הוועדה כי הבנקים יפחיתו השקעות במכשירים הוניים של חברות אחרות על מנת למנוע "מינוף כפול" של שימוש במקורות ההון של הבנק (חיים).
2. **מיון ושקלול נכסים.** מיון נכסי הבנק מבוסס על הערכת סיכון האשראי היחסי על פי בעל החוב הסופי. קיימות ארבעה קטגוריות סיכון: 0%, 20%, 50% ו-100%, כאשר על הבנק למיין ולסווג את נכסיו לפי קטגוריות אלו תוך שקלול הסיכון שבמתן האשראי ללקוח והסיכון שקיים בשל קשיים לפרוע חובות למדינות אחרות בשל קשיים בהעברות מט"ח. חשוב לציין שההתחשבות ב- "סיכון העברה" (חיים, 1989) בוצע ע"י חלוקת המדינות לשניים: מדינות החברות ב-OECD, אשר להן יוחס סיכון נמוך ומדינות שאינן חברות בו ולהן יוחס סיכון גבוה יותר.
3. **פעילות חוץ – מאזנית.** המסמך דורש להכליל את הפעילות החוץ-מאזנית (ערביות למיניהן, מסגרות אשראי ומסגרות חח"ד שלא נוצלו וכו') לרבות עסקאות במכשירים פיננסיים בריבית ובשערי חליפין במדידה של יחס ההון המשוקלל.
4. **קביעת שיעור יחס הון מינימלי.** הוועדה קבעה יחס הון משוקלל מינימלי אשר עמד על 8% הון נדרש (RC) מכלל רכיבי הסיכון והפעילות של הבנק. קביעת שיעור מינימום נועדה בעיקר על מנת לשמור על יציבות הבנקים הבינלאומיים ולמנוע תחרות בלתי הוגנת של דירוגי אשראי. יחד עם זאת, בישראל לדוגמה, היה ברור כי על מנת להשיג דירוג אשראי גבוה לבנקים, הם יאלצו להחזיק רמות הון גבוהות יותר מראש, לפיכך, בנק ישראל, אשר אחראי על הפיקוח על הבנקים בישראל, קבע מלכתחילה שיעור מינימלי של 9% הון נדרש (Mayer, 2007).

מסמך באזל 1 התמקד בעיקר בסיכון אשראי ובקביעת יחס הון מינימלי אחיד. הספרות המקצועית מלאה במאמרים הדנים באפקטיביות של השימוש ביחסי הון, כאשר רבים מהם גורסים בכך שיחס הלימות הון איננו מדד מספק לעמידות הבנק והוא כוללני מדי. מאמרם של גבאי ואהרוני (2006) מסביר כי מדידת סיכון בצורה אחידה בכל הבנקים איננה רלוונטית, לאור הבדלים מהותיים בין מוסדות הבנק. מאמרו של חיים (1989) מסביר גם הוא כי עצם השימוש ביחסי הון להערכת הלימות

¹ International convergence of capital measurement and capital standard committee on Banking Regulation and Supervisory Practices, Bank for International Settlements, Basel, July 1988